

“Els Borbons van esborrar la memòria de les institucions pròpies”

El Gran i General Consell de Mallorca, que té l'origen al segle XIII, era una institució equiparable a les generalitats catalana i valenciana?

—Hi tenia unes grans semblances. Hi havia tres àmbits d'autogovern, el Gran i General Consell i els consells de Menorca i d'Eivissa i Formentera. Així i tot, no eren corts. La gran diferència és aquesta. Els consells no tenien el poder legislatiu. Les funcions eren l'administració i la interlocució davant el poder reial. Era un embrió d'autogovern important, tot i la monarquia absoluta que es vivia.

—Els consells de Menorca i Eivissa eren idèntics al de Mallorca?

—Eren semblants, però no idèntics. A les Illes, històricament, han existit quatre unitats, una a cada illa. Cada illa té la seva identitat i processos institucionals propis. Eivissa i Formentera anaven juntes fins fa poc, quan es va crear el Consell de Formentera. Els consells actuals, el Parlament de les Balears i el govern, recullen una tradició històrica notable. Si a la darrera reforma s'ha arribat a parlar de nacionalitats històriques és gràcies a això, perquè va existir el Regne de Mallorca amb institucions pròpies.

—Per què en temps de Jaume II es va establir la capitalitat del Regne de Mallorca a Perpinyà?

—Té a veure amb la repartició dels regnes que va fer el seu pare, Jaume I. És una qüestió d'una gran complexitat. Els territoris insulars eren relativament petits en extensió i per això es va fer aquest repartiment tan peculiar que fa que el Palau dels Reis de Mallorca sigui a Perpinyà. Respon al gran nombre de regnes insulars i continentals que hi havia en aquell moment.

Sebastià Serra (Palma, 1950) és catedràtic d'història contemporània a la Universitat de les Illes Balears. En aquesta entrevista fa un balanç de l'evolució de les institucions de govern de les illes Balears i del significat que tenen avui dia.

—Per què Mallorca no acostumava a enviar representants quan es convocaven les corts?

—Hi ha estudis que han assenyalat la importància que va tenir-hi la distància i la poca comunicació, però també les diferències existents entre els sectors nobiliaris. En general, la societat estava poc intercomunicada, no tan sols amb el continent, sinó entre les illes, on només hi havia comunicació entre sectors dirigents molt concrets. S'ha de tenir molt en compte aquest fet insular que ha marcat, sens dubte, l'evolució de les institucions. Això no vol dir que no hi hagi hagut relació entre les illes al llarg del temps, però sí que hi ha etapes en què els problemes de transport ho han dificultat.

—El General Consell fou suprimit per Felip V després de la guerra de

Successió. Fou un procés similar al que van travessar les institucions catalanes i valencianes?

—A les Illes hi va haver també austriacistes i filipistes, però un cop s'imposen els Borbons, l'absolutisme fa estralls a l'hora de convertir les institucions pròpies en institucions castellanes. Van fer oblidar i esborrar la memòria de les institucions pròpies, sobretot la del General Consell. A Mallorca, però sobretot a Eivissa i a Formentera, hi ha hagut una ocultació i fins i tot tergiversació de les conseqüències de l'aplicació del decret de Nova Planta. Se n'ha parlat poc, perquè d'aquesta manera l'espanyolització ha estat més perfecta. Menorca, en canvi, com que passa per diverses dominacions, francesa i britànica, fins al segle XIX disposa d'una via molt diferenciada. Això ha tingut molta importància, perquè aquest bagatge històric de Menorca n'ha condicionat l'economia i l'estructura territorial. Fins i tot, al segle XVIII, la llengua catalana es va conservar molt més bé a Menorca, perquè en certa manera va poder mantenir l'*statu quo*. Tot i que no es pot exagerar, perquè ni francesos ni britànics no eren tampoc uns angelets.

—Els primers intents de recuperació de les institucions perdudes daten dels anys 30 del segle XX o n'hi ha de previs?

—Hi ha estudis de caire històric i literari dels temps de la Renaixença, tot i que a les illes no fou un moviment potent. Però sí que hi hagué gent que va parlar de l'existència del Regne de Mallorca. A partir de començament del segle XX hi ha una embranzida regionalista. Després de la Primera Guerra Mundial hi ha iniciatives d'alguns sectors culturals. Són uns anys en què es fa una certa reivindicació del balearisme dins la Diputació Provincial de les Balears.

—Als anys 30 no hi hagué temps d'aprovar l'estatut d'autonomia. Va mancar decisió política?

—L'any 1931 es va tornar a recuperar el nom de l'antic Consell. No només hi havia una reivindicació autonòmica, sinó que també hi havia un plantejament lingüístic i històric. A partir del febrer del 1936 això es va tornar a revifar. Però a les Illes el lerrouxisme tenia

MIQUEL PAYERAS

molta força i va anar-hi contra, malgrat que els federals també tenien una certa força. La gent que el 1934 va crear Esquerra Republicana de les Balears, que no era un partit sobirà, sinó dins d'Izquierda Republicana, sí que eren partidaris de l'estatut d'autonomia. Els anys 1931 i 1932 hauria estat viable la via autonòmica, però els lerrouxistes i els sectors del PSOE no van empènyer prou. També hi havia qui deia que a les Illes no hi havia prou maduresa per a l'autonomia i que calia una autonomia conjunta amb Catalunya. Per això al parlament espanyol hi hagué queixes quan es va prohibir la federació d'autonomies.

—Però, en general, la població mallorquina era favorable a l'autonomia?

—Cal tenir en compte el nivell d'analfabetisme que hi havia a les Illes i la poca quantitat de titulacions universitàries. Ni tan sols hi havia universitat a cap illa. La situació cultural i social de l'època s'ha de tenir en compte per entendre que la reivindicació popular

de l'autogovern no fos gaire elevada, tot i que era una qüestió molt tractada per diaris polítics i culturals. Potser sense la guerra civil hi hauria hagut aquesta reivindicació, però la guerra ho va tallar tot.

—Què en queda, als actuals consells insulars, dels consells medievals?

—Un fet important de la transició va ser la dissolució de la Diputació Provincial, que passà a ser un consell per a cada illa i la creació d'un Consell interinsular. Aquests tres consells són hereus de la Diputació, però en fer el projecte d'estatut es van incloure un seguit de plantejaments que tenen en compte la història. Per tant, es pot dir que l'estatut prové d'un procés històric que no és només fruit de la Constitució del 1978.

—Els estatuts del 1983 i del 2007 han retornat als consells bona part del poder que havien tingut?

—La llei dels consells del 2000 i la darrera reforma estatutària han proporcionat uns àmbits competencials

importants. Els consells també tenen capacitat de proposar lleis al Parlament de les Balears. No és una qüestió de recuperar els temps passats, però sí que és cert que els quatre consells tenen prou força. Els de Menorca, Eivissa i Formentera encara més, per la llunyania del govern de Palma.

—Com expliqueu, de tota manera, que després de tantes adversitats a les illes Balears s'hagin pogut recuperar les institucions de govern pròpies?

—Això ha estat perquè als sectors culturals i en una part dels polítics nacionalistes hi ha una consciència clara de la identitat històrica, cosa que també és present a la societat. Això, a la pràctica, és més gran que no sembla, perquè la gestió és cada vegada més a les mans de les institucions d'autogovern; és a dir, hi ha una via pràctica. Per tant, els consells i el govern tenen molta responsabilitat: una bona gestió farà que hi hagi més consciència identitària.

Xevi Camprubí